

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

В.П.Власова

спіробітниц Житомирського державного педагогічного університету

У статті визначено сутність понять модуль, рейтинг та модульно-рейтингова програма, була показана структура модульної програми через ієрархію дидактичних цілей. Були визначені принципи побудови професійно-орієнтованих модульно-рейтингових програм навчання іноземній мові в немовному вузі. Був структурованим навчально-методичний зміст і визначені засоби контролю.

Ключові слова: модуль, рейтинг, модульно-рейтингова програма, модульно-рейтингові технології, навчально-методичний зміст, засоби контролю, дидактичні цілі, комунікативні модульні програми.

Модульно-рейтингова технологія навчання у вищих навчальних закладах має інноваційний характер і повинна бути запроваджена через відмову від традиційних способів навчання, аби не повторилася невдала спроба Міністерства освіти України у 1993 році в наказному порядку запровадити тестування на випускних екзаменах у школах і вступних – у ВНЗ. Ця технологія включає два стрижневих поняття модуль і рейтинг [6]. *Модуль* – це логічно завершена частина (розділ, тема) курсу, який закінчується контрольною акцією і оцінюється в балах [4].

Кожен модуль має містити:

- мету вивчення модуля, знання і уміння, якими має оволодіти студент;
- час, необхідний для вивчення модуля і його приблизний розподіл;
- короткий зміст навчальної інформації;
- основні теоретичні поняття;
- проблемні і контрольні питання.

Рейтинг – це сума балів, яку набирає студент в процесі навчання. В основу модульно-рейтингової технології навчання покладені такі принципи:

- підвищення ролі самостійної роботи студентів під час проведення різних видів навчальних занять;
- раціональний поділ навчального матеріалу дисципліни на модулі і перевірка якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу кожного модуля;

- стимулювання систематичної самостійної роботи студентів і підвищення якості їх знань;
- оптимізація методів навчання, активне використання інформаційних технологій;
- удосконалення поточного контролю роботи студентів, введення бально-рейтингової системи і комп'ютеризованого тестування;
- орієнтування на індивідуальну підготовку студентів;
- підвищення об'єктивності оцінювання знань студентів;
- виявлення та розвиток творчих здібностей студентів;
- запровадження здорової конкуренції у навчанні;
- підготовка студентів до самостійного виконання професійних задач [7, 50].

Українські вчені та вчені країн СНД останнім часом приділяють значну увагу дослідженню та запровадженню модульно-рейтингової системи навчання та оцінювання знань і умінь студентів. Стрижневі питання цієї проблеми досліджені в численних роботах. Вагомий внесок у розв'язання цієї проблеми зробили відомі вчені В.В.Осипов, П.І.Самойленко, Ю.В.Єрьомін, А.Є.Краснов, В.Д.Малкіна, В.М.Нагаєв, Ю.П.Петров, В.І.Шахов О.Е.Руденко, С.П.Будбаєва, Я.А.Павлов, А.С.Артемов, Ю.П.Петров тощо. Ними розроблені і досліджені різноманітні підходи кредитно-модульно-рейтингового навчання та оцінювання студентів при вивченні дисциплін гума-

нітарного, природничого, економічного та технічного напрямів.

Зі змінами в економіці, з розширенням і якісними змінами міжнародного співробітництва, входженням України на загальносвітовий ринок зробили іноземну мову не тільки засобом спілкування в іншомовному оточенні, але й реально потрібним засобом вдосконалення інтелектуальної та практичної діяльності спеціаліста.

Крім того, змінилось значення навчальної дисципліни з «Іноземна мова» на «Іноземна мова за професійним спрямуванням». Тому мовний аспект учбового матеріалу органічно пов'язан з предметно-понятійним аспектом. Тому, в іншомовному професійно-орієнтованому навчанні, навчаючи спеціальній іноземній мові, треба навчати спеціальним знанням. Усе це підвищує статус іноземної мови як навчального предмету і в зв'язку з цим передбачає зміну його змісту, структури та технології навчання в процесі формування професійно-комунікативної компетентності студентів.

Серед інноваційних підходів до організації навчального процесу в сучасній вищій школі найбільш змістовними, на нашу думку, є науково-експериментальні проекти щодо реалізації модульно-рейтингової системи навчання з контролю за успішністю студентів А.Алексюка, К.Вазіної, П.Юцявічене, Дж.Рассела, Є.Сковіна, П.Третьякова, А.Фурмана.

Для правильної побудови модульно-рейтингової програми професійно-орієнтованого курсу навчання іноземній мові студентів, треба відмітити, що програмується не введення і закріплення мовного матеріалу, а учбовий процес у цілому, комплексний предметно-понятійний і мовний матеріал з виходом у професійно-практичну діяльність [7,57].

Програма будь-якого учбового курсу передбачає усі елементи дидактичної системи: цілей, змісту, способів керування.

Подвійна компетентність іншомовного професійно-орієнтованого навчання передбачає оволодіння як професійними навичками і вміннями так і іншомовними комунікативними компетенціями. Для успішного впровадження такого інтегрованого підходу потрібні різні засоби навчання. Такими можуть бути аутентичні тексти, підручники та посібники за спеціальністю іноземною мовою, додаткова література, аудіозаписи, відеозаписи, учбові комп'ютерні програми, ресурси Інтернет. Усе це буде сприяти формуванню у студентів соціокультурної компетенції.

Розвиток певних навичок і вмінь організації іншомовної мови професійної тематики, уміння постановки завдання та їх вирішення будуть сприяти формуванню комунікативної компетентності. У зв'язку з цим виникає необ-

хідність підбірки основних завдань і вправ для розвитку іншомовної комунікативної компетентності, тому що в основі модульного навчання лежить тематична організація учбового матеріалу.

Треба зазначити, що саме значний активний та пасивний лексичні запаси можуть сприяти ефективному використанню іноземної мови тими, хто навчається для задоволення своїх професійних потреб.

Як було зазначено вище, цілі та завдання іншомовного професійно-орієнтованого курсу передбачають формування, з одного боку, необхідних професійних навичок та вмінь в процесі оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією, а з іншого боку, оволодіння іншомовною комунікативною компетенцією в процесі формування професійних навичок та вмінь. Відповідно конкретизація завдань такого курсу пройде за двома блоками: професійному та комунікативному.

Однак, із тим, щоб оптимально спроектувати цілі та завдання курсу навчання, треба визначитися з типом програми та визначити такі дидактичні завдання як:

- створення змісту та організації навчання, які б могли реактивно реагувати на конкретні умови навчання та потреби практики;
- забезпечення індивідуалізації навчання в аспекті темпу та часу навчання;
- диференціація змісту навчання за принципом складності;
- реалізація творчого потенціалу того, хто навчається;
- можливість реалізації постійного зворотного зв'язку шляхом контролю та самоконтролю обумовили вибір модульно-рейтингової технології навчання іноземній мові як пріоритетної в системі професійної підготовки студента екологічної спеціальності, що в свою чергу, визначило вид навчальної програми – інтегрованої модульної програми, що включає рейтинг [11].

Якість модульно-рейтингового навчання має кількісне вираження через рейтинг, тому *модульно-рейтинговою програмою слід вважати дидактичну конструкцію, що складається з об'єднаних єдиною темою модулів, кожний з яких має свою рейтингову вартість.*

Проектування цілей модульно-рейтингової програми проходить у три етапи. На першому етапі визначаються першочергові цілі навчання, що в комплексі формують головну мету курсу навчання. Комплексна дидактична мета обумовлює структуру та зміст усієї модульно-рейтингової програми і, відповідно, весь предметно-понятійний і мовний матеріал модуля та його складових елементів підпорядковані досягненню комплексної мети.

На другому етапі відбувається диференціація комплексної дидактичної мети та її складових.

На третьому етапі інтегруюча дидактична мета модуля конкретизується через певні дидактичні цілі, що відповідають навчальним елементам модуля [2,156].

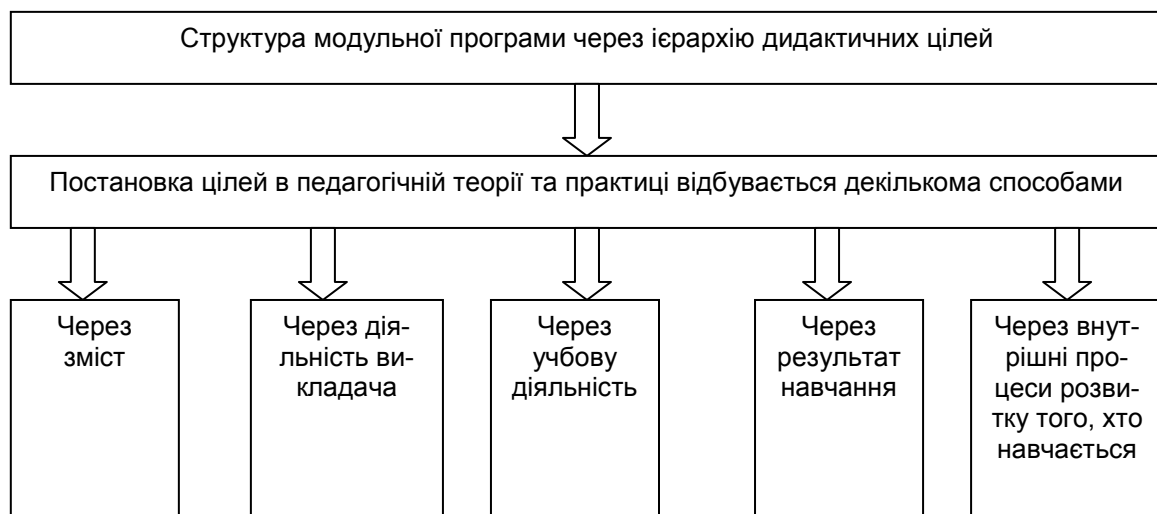

Рис. 1. Структура модульної програми

Таким чином виконання комплексної дидактичної мети (КДМ) усієї програми забезпечується за рахунок досягнення інтегруючих дидактичних цілей (ІДЦ) кожного конкретного модуля. Постановка цілей в педагогічній теорії та практиці відбувається деякими способами: дидактичні цілі на рівні учбових елементів модуля вже більш деталізовані та розбиті на два блоки: професійно-орієнтований та комунікативно-орієнтований. У комунікативно-орієнто-

ваному модулі на відміну від професійно-орієнтованого дидактичні цілі можуть повторюватися від елемента до елемента та від модуля до модуля. Наприклад, модуль «Проведення наукових конференцій» потрібен для досягнення інтегруючої дидактичної мети навчитися вести бесіди, пов'язані з проведенням наукових заходів. Ця мета включає в себе наступні дидактичні цілі:

Таблиця 1
Блоки дидактичних цілей

Комунікативно-компетентнісний блок	Професійно-компетентнісний блок
1) розвивати навички і вміння в говорінні та аудіюванні; 2) розвивати вміння того, хто навчається читанню (reading for detail); 3) розвивати вміння в складанні та написанні резюме, пов'язаних з організацією і проведенням наукових заходів; 4) активізувати граматичні форми, які використовуються на конференціях; 5) формувати семантичне поле при організації наукових заходів; 6) розвивати вміння в перекладі спеціальних текстів (ділової документації)	1) навчитися розуміти і чітко висловлювати ідеї та пропозиції у сфері екології та проведення наукових конференцій, симпозіумів і т.д.; 2) розвивати здібності вести наукову бесіду на визначені теми; 3) навчитися оформлювати ділові документи, складати звіти по охороні навколишнього середовища, тощо; 4) навчитися вирішувати проблеми та робити свої пропозиції щодо проблем навколишнього середовища та шляхів вирішення цих проблем; 5) знати та вміти користуватися екологічною термінологією

При побудові професійно-орієнтованих модульно-рейтингових програм навчання іноземній мові в немовному ВНЗ дотримується наступних принципів:

- принципу модульності, який вказує на структурування змісту навчання на від-

носно самостійні модулі та його елементи, пов'язані єдиною темою;

- принципу інтегративності, який поєднує усі елементи програми на рівні ієрархії комплексної, інтегруючих та приватних дидактичних цілей;

- принципу рейтинговості, який забезпечує зворотній зв'язок, контроль та самоконтроль;
- принципу гнучкості, який потребує наявності інваріантного ядра в побудові змісту навчання та його легко заміної периферії, яка представлена трьома рівнями володіння іноземною мовою;
- принципу автономності, який надає тому, хто навчається свободу вибору змісту навчання і траєкторії його проходження;
- принципу цільової іншомовної комунікативної компетентності, який відповідає за інформативне наповнення і оптимальну побудову мовного матеріалу та спеціальних вправ [4, 11].

Відповідно до дидактичних цілей, інформативне наповнення модульно-рейтингової програми будується або за гносеологічним напрямом для отримання фундаментальної, базової освіти, або за напрямом діяльності для професійної підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів. У зв'язку з цим виділяють два типи модульних професійно-орієнтованих програм: *пізнавально-комунікативні модульні програми* та *операційно-комунікативні модульні програми*.

Наступним етапом після визначення типу модульної програми та принципів її побудови є структуризація учбово-методичного змісту і визначення засобів контролю.

Однак треба зазначити, що на яку б професійну сферу не орієнтувалась іншомовна модульно-рейтингова програма, об'єктивно виникає необхідність передбачити інваріантні компоненти її побудови та можливі додаткові елементи в залежності від рівня володіння іншомовною комунікативною компетентністю та з урахуванням професійних потреб тих, хто навчається.

Якщо побудову професійно-орієнтованої програми навчання іноземній мові умовно розбити на блоки, то в якості інваріантних можуть виступати наступні:

1. *Організаційний блок*, який включає:

- анкету, яка потрібна для визначення потреб тих, хто навчається в професійній та іншомовній сферах;
- вхідний тест для визначення рівня володіння іноземною мовою.

2. *Методичний блок*, який включає:

- комплексну дидактичну мету курсу та інтегруючі дидактичні цілі модуля;
- ресурси основної і додаткової інформації; методичні вказівки по роботі з програмою.

3. *Інформаційно-навчальний блок*, який включає навчальний курс, розбитий на модулі;

4. *Довідковий блок*, який включає:

- граматичний матеріал;

- лексичний матеріал.

5. *Контрольний рейтинг-блок*, який включає:

- мовні тести;
- інтегровані контрольні завдання (контроль іншомовної комунікативної компетентності та професійних знань);
- інтегровані творчі завдання (контроль іншомовної комунікативної компетентності та професійних навичок і умінь).

Варіативність змісту професійно-орієнтованого іншомовного курсу, в першу чергу, буде залежити від диференціації іншомовного матеріалу відповідно до трьох (базового, середнього, поглибленого) рівнів володіння іншомовною комунікативною компетентністю. Таким чином, модульно-рейтингова програма базового (мінімального) рівня може містити додатковий модуль винятково з мовним матеріалом, який передбачає або активізацію, або навчання базового граматичного матеріалу з нуля. Відповідно і довідковий матеріал буде елементарного рівня [3].

Середній рівень передбачає розширений список ресурсів інформації, в порівнянні з мінімальним рівнем. Він також може містити декілька елективних модулів для більш різномісного розкриття теми навчального курсу. Мовні вправи відносяться до самостійної роботи.

Щодо поглибленого рівня, то більший акцент при його проходженні можна зробити на творчі завдання. Це може бути творча презентація теми модуля, порівняльний соціокультурний аналіз аналогічних явищ в професійній сфері тощо.

Учбові елементи модуля забезпечують мету навчання, обумовлюють поділ усього навчального матеріалу для послідовного виконання добре контролюємої діяльності тих, хто навчається, структурує процес навчання на рівні інформаційних (пізнавальних) та операційних (діяльнісних) компонентів [9, 268].

Організаційні елементи модуля забезпечують компетентність та регламентацію дій тих, хто навчається: цілі, форми організації навчальної діяльності, методи і засоби навчання, засоби контролю та корекції, різного роду правила та вимоги. Завдяки саме таким елементам, навчальна діяльність програмується, стає самокерованою та реалізується суворо визначеним способом за одним із рівнів, призводячи до досягнення поставлених цілей.

Отже, було досліджено проблему реалізації модульної технології навчання у формуванні професійної компетентності.

Модульна технологія навчання – це чітко контрольована і коригована модель організації та перебігу навчально-виховного процесу проходження навчальних модулів в умовах певно-

го дидактичного циклу, спроектована на досягнення певної мети.

Професійна компетентність – це інтегративна якість особистості, що має свою структуру і ознаки та дозволяє спеціалісту в найбільш ефективний спосіб вирішувати завдання.

Змістово-процесуальною одиницею модульної технології навчання є навчальний модуль – відносно самостійна частина навчаль-

ного процесу з усіма притаманними йому характеристиками і складовими, побудована навколо однієї (або декількох близьких за змістом) теми, явища, закону – за власними принципами. Отже, модульна технологія навчання реалізує новий підхід до організації навчально-виховного процесу вищої школи на основі структурування змісту навчання як сукупності змістово-інформаційних блоків – навчальних модулів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Алексюк А.М.* Проблема модульних технологій навчання у вищій школі / А.М.Алексюк // Наукові засади реформування вищої освіти в Україні. – К.: Освіта, 1994. – С.176-179.
2. *Бабанский Ю.К.* Оптимизация процесса обучения / Ю.К.Бабанский. – Ростов-на-Дону, 1972. – 347 с.
3. *Богданова І.М.* Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителів / І.М.Богданова. – О: Прінт, 1998. – 102 с.
4. *Вазина К.Я.* Модульное обучение / К.Я.Вазина. – М.: Горький, 1990. – 14 с.
5. *Гальперин П.Я.* О методе поэтапного формирования умственных действий: [хрестоматия по возрастной и педагогической психологии]. – М.: МГУ, 1981. – 304 с.
6. *Державна національна програма «Освіта» / Україна XXI століття/.* – К.: Веселка, 1994. – 52 с.
7. *Мороз І.В.* Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу: [монографія] / І.В.Мороз. – К.: Т-во «Освіта України», КОО, 2005. – 196 с.
8. *Про проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищому навчальному закладі 3-4 рівня акредитації* // Інф. сб. Міністерства освіти і науки України. – 2003. – №11. – С. 7-11.
9. *Психологія:* [учебник / под ред. А.А. Крылова]. – М.: Проспект, 1998. – 584 с.
10. *Фурман А.В.* Модульно-розвивальне навчання – система педагогічних інновацій / А.В.Фурман // Педагогіка і психологія. – 1995. – №3. – С.90-110.
11. *Юцявичене П.* Теория и Практика модульного обучения / П.Юцявичене. – Каунас: Швиеса, 1989. – 272 с.

Стаття надійшла до редакції 11.03.2010 р.